

Recenzja książki Norberta G. Pikuły „Poczucie sensu życia osób starszych. Inspiracje do edukacji dla starości” Kraków 2015

Książka *Poczucie sensu życia osób starszych. Inspiracje do edukacji w starości* składa się z czterech części. Pozycja ta przedstawia teoretyczno-empiryczną analizę problematyki poczucia sensu życia osób starszych, ze szczególnym uwzględnieniem jej wielowymiarowości i znaczenia w konstruowaniu celów ich dalszej egzystencji. Ogólnie rzecz ujmując, odszukiwanie sensu życia, w ujęciu Autora, stanowi jego największy atut, a w okresie późnej dorosłości staje się fundamentem pozytywnego starzenia się oraz osiągnięcia pełni własnego rozwoju.

Pierwszy rozdział ma charakter teoretyczny i prezentuje różne perspektywy oraz wymiary ujmowania sensu życia. Ma on wymowę bardziej sprawozdawczą niż wartościującą, czy oceniającą, w celu uzyskania odpowiedniego układu odniesienia dla dalszych rozważań teoretyczno-empirycznych. Wstępne rozważania poświęcone zostały problematyce zmienności współczesnej rzeczywistości wymuszającej konieczność poszukiwania przez seniorów swojego miejsca, priorytetów, wartości oraz sensu życia. Ukazane zostały w tym kontekście zarówno uwarunkowania, jak i bariery związane z przystosowaniem do starości. Następnie Autor poświęca swoje rozważania jakości życia osób starszych, rozwojowi badań w tym obszarze, jak również sposobom ujmowania tej problematyki na podstawie bogatego przeglądu literatury przedmiotu. Dalej Autor charakteryzuje potrzeby seniorów, wskazuje na istotę ponownego odkrywania sensu życia, a także określa wymiary samotności i osamotnienia tych osób. Stanowi to perspektywę analiz dotyczących przyczyn i możliwości przekraczania samotności przez człowieka w celu przystosowania do gwałtownie zmieniającej się rzeczywistości. Na szczególną uwagę zasługują rozważania ujęte w podrozdziale *Styl życia a aktywność edukacyjna seniorów*, w której zostały zaprezentowane refleksje dotyczące znaczenia edukacji w okresie późnej dorosłości w kontekście całożyciowego rozwoju i odpowiedzialności za swoje życie, jak również pokonywania własnych słabości i ograniczeń. Wskazana została tu również istotna rola, jaką odgrywają

osoby starsze w społeczeństwie oraz znaczenie koncepcji aktywnego starzenia się, stwarzającego szansę dla wykorzystania potencjału tej grupy wiekowej.

Rozdział drugi to metodologiczne podstawy badań własnych, zawiera przedmiot, cel badań i problemy badawcze, jak również metody badawcze oraz dobór próby i charakterystykę badanych osób.

Trzecia część pracy ma charakter empiryczny, ilustracyjny i uogólniający. Rozważania i analizy wynikowe przeprowadzone w tym rozdziale dotyczą poczucia sensu życia seniorów z Polski i Polonii kanadyjskiej. Pozwoliły one na ukazanie Autorowi różnic i podobieństw w poszukiwaniu przez nich sensu życia w odniesieniu do różnych perspektyw dotyczących czasu i miejsca w świecie oraz sensu istnienia. Ważny aspekt badań stanowią również interesujące analizy dotyczące relacji seniorów z rodziną, krewnymi, sąsiadami oraz ojczyzną/krajem bycia, jak również stosunek do siebie, własnej starości i wartości duchowych. Autor zaprezentował także wnikliwe syntezy dotyczące głównych wymiarów poczucia samotności badanych osób starszych w perspektywie określania i rozumienia przez nich sensu życia.

Na szczególną uwagę zasługuje część czwarta prezentowanej książki *Sens życia w starości – edukacyjne tropy*, gdzie na podstawie wcześniejszych analiz teoretyczno-empirycznych w pogłębiony sposób zaprezentowano wnioski dotyczące wartości edukacji w starości, aktywności edukacyjnej osób starszych oraz najbardziej charakterystyczne problemy i właściwości edukacji do sensu życia w starości. Zdaniem Autora edukacja do starości odgrywa istotną rolę w kształtowaniu się pojęcia sensu życia w okresie starości. Ułatwia i umożliwia przygotowanie się do niej, daje szansę na „pozytywne starzenie się”.

W podsumowaniu Autor wskazuje, że postrzegana wielowymiarowo edukacja seniorów może przyczynić się do zmiany sposobu ich myślenia o życiu, minimalizowania zjawiska samotności, jak również wzrostu poczucia satysfakcji i spełnienia. Umożliwia im ona również kierowanie własnym rozwojem, który to właśnie stanowi jeden z podstawowych wymiarów życia i nadaje mu sens.

W zaprezentowanej pozycji książkowej ukazano problematykę poczucia sensu życia osób starszych, która stanowi ważny przedmiot zainteresowań naukowych. Autor w wnikliwy sposób skoncentrował się na określeniu poczucia sensu życia osób starszych w Polsce oraz w Kanadzie. Analizy te zostały poprzedzone rozważaniami teoretycznymi dotyczącymi poczucia sensu życia osób starszych w kontekście przemian społecznych oraz edukacyjnych perspektyw przygotowania człowieka do usensowionego życia. Autor zaprezentował funkcjonujące stanowiska, określenia i interpretacje dotyczące wielu aspektów i wymiarów poczucia sensu życia człowieka, a interesujące w tej publikacji jest to, że niektóre z nich poszerza, wzbogacając nową interpretacją i analizami wyników gruntownie przeprowadzonych badań. Z tego względu warto zapoznać się z tą

publikacją, gdyż jest to pozycja wartościowa i znacząca, która stanowić może inspirację do dalszych refleksji i badań w zakresie szeroko rozumianej problematyki przystosowania do starości, jakości życia w starości, poczucia jego sensu, jak również istotnego znaczenia edukacji osób starszych w dążeniu do ich samo-realizacji i pełni rozwoju.

Iwona Mandrzejewska-Smól
Uniwersytet Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy